

The background of the cover is a bright yellow. It features several stylized illustrations of rhinoceroses in various shades of grey and blue. One large rhinoceros in the center is being ridden by a man with a beard, wearing a red tunic and a blue cap. The rhinoceroses are depicted in profile, some facing left and some facing right. The man is holding a sword. The overall style is reminiscent of traditional folk art or woodcut prints.

СОРОК ДІВЧАТ

УЗБЕЦЬКІ
НАРОДНІ
КАЗКИ

Шкільна бібліотека української та світової літератури

Folk art (Folklore)

**Казки добрих сусідів. Сорок
дівчат. Узбецькі народні казки**

«ОМІКО»

Folk art (Folklore)

Казки добрих сусідів. Сорок дівчат. Узбецькі народні казки / Folk art (Folklore) — «ОМІКО», — (Шкільна бібліотека української та світової літератури)

Про історію нещасливого кохання Фархада й Ширін і про Жбана-силача, про красуню Тисяча косиць та про повітряний палац, про Бадала-богатиря та про Алмауз Кампир дізнаєтеся у книжці «Сорок дівчат», куди увійшли найпопулярніші узбецькі народні казки («Злі піски», «Кахрамон», «Чоботар Магруф» та ін.). Більшість казок українською друкується вперше. Книжка розрахована на широке коло юних читачів.

Содержание

Жбан-силач	6
Повітряний палац	8
Алмауз Кампир[1]	10
Злі піски	14
Конец ознакомительного фрагмента.	17

Народное творчество Казки добрих сусідів. Сорок дівчат. Узбецькі народні казки

- © О. Р. Герман, переклад українською, упорядкування, 2019
- © Я. А. Кісельова, ілюстрації, 2019
- © Є. В. Вдовиченко, художнє оформлення, 2019
- © Видавництво «Фоліо», марка серії, 2010

Жбан-силач

Було чи не було, ситно було чи голодно, та жили колись старий і стара. Дітей у них не було. Сумно на самоті протікали їхні дні. Якось стара й каже:

– От якби народилась у мене дитина – що не попросила б вона, все дала би їй: молока – так молока, вершків – так вершків, кислого молока – так кислого молока.

Минуло після цього стільки-то часу, і у старої народився хтось без голови, без рук, без ніг, дивно схожий на глиняний жбан.

Старий здивувався і сказав дружині:

– Стара, ти все жалілася: дітей немає, ось і народила якийсь жбан! Щоб не дивитись на нього і не журитися, давай його розіб'ємо!

Жбан тут і заговорив:

– Гей, батьку, – сказав він, – що я вам поганого зробив? Ви попросили мене сходити за дровами, хіба я не пішов? Чи ж ви веліли косити, а я не послухався?

– Он у сусіднього бая не зжато хліб, сходи́в би туди, підзаробив, – сказав батько.

Жбан узяв серп і пішов до бая. Бай побачив його і здивувався:

– Хто ти такий?

– Мене звуть Жбан-Силач, – відповів той.

– Чого прийшов?

– Можу зжати пшеницю на твоєму полі.

– Скільки просиш за роботу?

– Наповніть мене зерном, та й досить з мене, – відповів Жбан-Силач.

«Не так-то й багато просить», – подумав бай і зрадів. Жбан-Силач зжав увесь байський хліб, зв'язав зжату пшеницю в снопи, запряг волів, змолотив хліб, а солону зібрав у скирту. Бай наказав усе зерно зсипати в мішки. Тоді Жбан-Силач заперечив:

– Зачекайте, баю, спершу заплатіть мені за роботу, потім зсиплю вам зерно в мішки.

Та бай не погоджувався:

– Спершу зсипай зерно в мішки, вези в комору, а вже тоді й заплачу тобі за роботу.

– Ні, спочатку розрахуйтесь зі мною! – наполягав Жбан-Силач.

– От упертий! Будь по-твоєму! – розсердився бай. – Заплачу тобі за твій труд і йди собі.

Почав сипати бай зерно в горло Жбана-Силача. Сипав він, сипав, всю пшеницю з току висипав у жбан, а він усе ще не наповнився.

Бай схопився за голову.

– Жбан неповний, наповніть його, – сказав Жбан-Силач.

– Ох, – забідкався бай, – я все зерно зібрав з току, а ти не наповнився. Ти не жбан, а якийсь шайтан. Увесь урожай в тебе зсипав.

Сказав так бай і пішов.

Жбан-Силач тільки крикнув йому вслід: «Добре, нехай і не повний, я й цим задоволений!» – і пішов додому.

– Мамо, – сказав він, – нехай батько підніметься на дах і зробить в ньому дірку.

– Що ти приніс, синку? – запитала мати.

Жбан-Силач відповів:

– Пшеницю приніс.

– Насип свою пшеницю он в ту дерев'яну миску, скільки ж може поміститися в цьому жбані?

– У мисці не поміститься, – заперечив Жбан-Силач. – Я ж прошу: зробіть отвір в даху, і я наповню всю кімнату зерном.

Батько піднявся на дах і зробив у ньому діру. Жбан-Силач давай сипати пшеницю. Кімната наповнилась зерном.

Так старий і стара досягли своїх бажань.

* * *

Повітряний палац

Давно це було. Жив на світі один жорстокий падишах. Яких тільки злочинів він не вчиняв!

Покликав падишах до себе візира і каже:

– Знайди мені зодчого. Хочу, щоб він мені збудував повітряний палац, та такий, щоб дах його не зачіпав неба, а низ не торкався землі. І щоб він був прозорішим від повітря, яскравішим за сонце і прекраснішим від зірок.

Добре розумів візир всю безглуздість бажання падишаха, та робити було нічого: наказ є наказ, спробуй не виконай його, і тоді голова з плечей. Надів візир драгий халат, узяв у руки ціпок і пішов шукати такого зодчого, який зумів би збудувати шахові повітряний палац. Довго ходив візир по країні, стомився, змучився, та жоден зодчий і слухати його не хотів. Тільки сміялись вони й говорили: «Хіба мислимо побудувати повітряний палац?» У відчаї візир боявся повернутися – там чекала його неминуча смерть.

Ледве живий, з пораненими ногами, дістався він далекого міста, де жив відомий далеко за межами країни зодчий. Прийшов до нього візир, упав до його ніг.

– Що ти робиш? Устань! – скрикнув зодчий. Та візир залишився лежати в пилюці.

– Я не встану до тих пір, доки ти мені, о, великий зодчий, не пообіцяєш виконати моє прохання.

– Яке ж твоє прохання? – запитав зодчий.

– Падишах наказав мені, – відповів візир, – знайти зодчого, щоби побудував він для нього повітряний палац. Я шукаю вже багато днів, час минає, а я нікого так і не зміг знайти. Горе мені! Коли я повернусь, падишах накаже стратити мене.

– Падишах поставив тобі неможливе завдання, – сказав зодчий. – Неможливо побудувати повітряний палац. Дивись! – вигукнув зодчий, показуючи візиру креслення на пергаменті і папері. – Ось палаци для бідняків та людей праці. Прийде час – усі будуть рівними, а люди за моїми кресленнями зможуть побудувати собі прекрасні будинки-палаці. Багато палаців! І таких, які у своїх мріях не бачать падишахи, але...

– Що ти говориш? – з жахом закричав візир. – Це маячня! Краще врятуй мене!

– Навіть серед тих палаців немає жодного повітряного. Повітряний палац не можна збудувати навіть для улюбленого народу, – забурмотів зодчий. – Але я врятую тебе.

Він відкинув убік креслення – працю багатьох років, узяв візира за руку, і вони пішли в місто жорстокого падишаха. Багато днів вони йшли і дісталися врешті столиці.

Падишах з нетерпінням чекав приходу зодчого і, щойно його побачив, закричав:

– Гей, зодчий, побудуй мені повітряний палац, та такий, щоб дах його не зачіпав неба, а низ не торкався землі. І щоб він був прозорішим від повітря, яскравішим за сонце і прекраснішим від зірок!

– О повелителю, – покірно сказав зодчий. – Я готовий виконати ваше бажання за однієї умови: я побудую повітряний палац, дах якого не буде зачіпати небо, а низ не торкнеться землі. Але глину я буду замішувати тільки на воді, яку накажи носити з ріки в ситах. Тільки на воді, принесеній в ситі, можна побудувати повітряний палац.

Здивувався падишах і задумався.

– Про що ви задумались, о повелителю? – запитав зодчий.

– Гей, чоловіче, хіба в дірявих ситах вода тримається? Ти, я бачу, з'їхав з глузду і говориш дурниці!

– Повелителю, якщо можна побудувати палац у повітрі, значить, можна і воду в ситах носити.

Подивився зодчий на падишаха, повернувся до нього спиною і вийшов з палацу.

Так здчий переміг у словесній суперечці падишаха і врятував візира.

* * *

Алмауз Кампир¹

Давно-давно колись жили старий зі своєю старою. Сім'я у них була невелика. Змолоду трудились вони не покладаючи рук; поступово надбали господарство і на старості літ жили у достатку. Чоловік та жінка удвох ростили і виховували єдиного сина, терпляче привчаючи його до праці. Вони його дуже любили і часто балували. Син у всьому допомагав батькам. У нього була улюблена іграшка – золота сокка². Він часто грався ашічкою, дуже влучно бив соккою і міг одним ударом вибити з кону декілька ашічок. Він ніколи не розлучався із золотою соккою і навіть у підлітковому віці завжди носив її з собою.

Кожного року наприкінці весни вся сім'я виїздила в гірську ущелину на літнє пасовище. Старий перевозив туди юрту, різний домашній скарб. Хлопчик, сидючи верхи на коні, гнав усіляку худобу: корову, бичка, овець та кіз. В ущелині було пасовисько з густою і соковитою травою. Старий ставив юрту, і вони усе літо жили на чистому повітрі, а худоба паслась на привілі. З першими холодами сім'я поверталася в селище.

Якось старий затримався в горах на літньому пасовиську довше, ніж звичайно. Літо вже закінчилось, та погода все ще стояла тепла і суха. Зрідка випадали дощі, а потім знову стояли теплі сонячні дні. Нарешті, вже пізньої осені, коли стало холодно, старий сказав, що пора перебиратися на зимівлю в селище. Удвох із сином розібрав він юрту, нав'ючив усі речі на коня. Син сів верхи на дворічного лошака і погнав худобу. А про свою золоту сокку він зовсім забув, і вона залишилась на пасовищі – там, де він востаннє грався.

Потім, коли вони вже приїхали додому, хлопчик засунув руку в кишеню, а золотої сокки там немає. «Де ж вона?» – подумав хлопець, та не міг згадати. Так і заснув з думкою про золоту сокку.

Наступного дня вранці він запитав у матері:

– Мамо, ти не знаєш, де моя золота сокка?

Та мати не знала.

Хлопець пішов тоді до батька і запитав:

– Батьку, а де ж моя золота сокка?

– Ох, синку, ти, мабуть, залишив її на пасовищі, – відповів старий. – Сідай на лошака та привези її.

Син осідлав лошака, сів верхи і поскакав у гори, на пасовище. Тільки при заході сонця він підїхав до знайомої ущелини. Піднявся хлопець по схилу гори до стоянки, дивиться – на тому місці, де була юрта, сидить якась стара, страшна-страшна, ніс у неї довгий, загнущений гачком, як у хижої птахи, очі запали, лице все в зморшках, зуби жовті й великі, як ікла, сиві пасма розкуйовджені, руки довгі, кістляві, а на пальцях кігті. «Та це ж відьма Алмауз Кампир! – промайнуло в голові у хлопця, і відразу мурашки побігли у нього по спині.

А стара сидить собі навпочіпки і підкидає його золоту ашічку. Золота сокка, падаючи на землю, увесь час лягає в положенні «чікка»³, тобто увігнутих боком вгору. «Не вміє кидати ашічку, – подумав хлопець. – Мабуть, ніколи не грала. От би зіграти з нею – я б у неї відразу виграв. У мене – як не кину, так «олчі»⁴. Та до старої відьми не підійти. Вона відразу мене

¹ *Алмауз Кампир* – персонаж узбецьких казок і переказів. Це стара- престара чаклунка. Голова у неї величиною з юрту, рот – як двері. Служать чаклунці сорок дивів, яких ніхто не може здолати. На обід Алмауз Кампир зїдає цілого верблюда, на вечерю сім баранів. Їжу вона собі готує в казані, який не можуть підняти й сорок чоловік. Особливо Алмауз Кампир полюбляє людське м'ясо, часто ходить по селах-містах і викрадає малих дітей. У казках герой перемагає чаклунку хитрістю чи за допомогою добрих чарівних персонажів і предметів. (Подібний персонаж – слов'янська Баба-Яга.)

² *Сокка* – ашічка, биток.

³ *Чікка* – програшне положення ашічки.

⁴ *Олчі* – виграшне положення ашічки.

живцем проковтне!» Злякавшись старої, хлопець хотів було вже повернути і скакати назад не озираючись, та йому жаль було залишити свою золоту сокку. «Вона така гарна і зручна! Бувало, пустиш її, а вона так влучно б'є, прямо в ціль!» – подумав хлопець і вирішив попросити стару.

– Віддайте мені мою ашічку! – сказав він, не рухаючись з місця.

– Ой, синку! Я помираю! У мене сил немає не тільки підвестися, а навіть поворухнутися! – прошамкала Алмауз Кампир замогильним голосом. – Злізь із коника, підійди ближче і візьми сам.

«Ага, так я до тебе і підійду! Якщо я тільки злізу, ти мене схопиш і відразу проковтнеш! Он у тебе які кігті! А зуби довгі, страшні!» – подумав хлопець і попросив ще наполегливіше:

– Ну, давайте, кажу ж вам!

Він смикнув повід – і коник підступив ближче до старої.

– Я помираю! – прогугнявила знову стара противним голосом. – Як я подам тобі твою сокку? Сил у мене немає. Злізь! На ось, візьми сам!

З цими словами вона підсунула ашічку трохи вперед своєю довгою кістлявою рукою. Хлопець підібрав повід, ударив каблуками під боки лошаті. Воно рвонулося вперед, і в цю мить хлопець, ухопившись лівою рукою за луку сідла, нахилився до самої землі і спритно вхопив золоту ашічку правою рукою, враз пришпорив коника, поскакав на весь дух униз по схилу гори. Алмауз Кампир витріщила очі і від злості клацнула зубами. Зразу всю хворобу з неї як рукою зняло. Вона підскочила і помчала за хлопцем. Тільки каміння летіло з-під її ніг і з гуркотом котилось на дно ущелини.

Хлопець щодуху підганяв нагайкою коника і вихором мчав світ за очі, а Алмауз Кампир гналася за ним по п'ятах, ось-ось дожене і схопить його.

Коник втомився, вибився з сил. А ніч уже закінчувалась. На світанку біля якогось одинокого хутора хлопець побачив осідланого осла. Він зіскочив з коника, пересів на осла і помчав далі. Осел швидко втомився, Алмауз Кампир почала доганяти хлопця. Що робити?

Проскакавши повз пагорби, хлопець спустився в улоговину, дивиться – а там пасеться стриножений кінь під сідлом. Зіскочив він з осла, вихопив ніж з піхов, перерізав пута, скочив у сідло і помчав ще швидше. Тепер Алмауз Кампир відстала, та все ще гналася за хлопцем.

Увесь день до заходу сонця скакав він без відпочинку. До вечора і цей кінь теж дуже втомився, почав спотикатися, і стара, здавалось, ось-ось наздожене хлопця.

Раптом він помітив оддалік одинокого верблюда. Верблюд був осідланий. Хлопець підскакав до нього, зіскочив з коня, сів у сідло і погнав верблюда. Та стара не випускала його з виду і продовжувала гнатися. Всю ніч хлопець трявся на верблюді, втікаючи від Алмауз Кампир, та, нарешті, верблюд теж утомився. Тут стара знову почала наздоганяти хлопця.

На світанку хлопець зустрів на шляху бичка. Проте він, мабуть, страждав проносом, бо його задні ноги були забруднені. Хлопець згадав розповідь батька про те, що такі телята, бички і телічки наділені чарівними властивостями. Він упіймав бичка і сів на нього верхи. Бичок брикнув задніми ногами і понісся щодуху. Озирнувся хлопець, дивиться – стара залишилась далеко позаду.

Цілий день скакав хлопець на бичкові. Швидко промайнув короткий осінній день. Бичок дуже втомився і біг не так швидко. А тим часом Алмауз Кампир знову почала наздоганяти хлопця. Вона вже випростала свої кістляві руки, випустила кігті і приготувалася схопити його. Аж раптом бичок задер хвіст і голосно випустив вітри. Хмара пари огорнула бичка і хлопця, і вони зникли в ній, наче у густому тумані. Алмауз Кампир збилася з дороги і побігла зовсім в інший бік. А прудкий бичок все біг і біг. Та ось дорога пішла вгору, і, нарешті, бичок зупинився. Хлопець зліз, зняв із себе пояс і хотів прив'язати бичка. Як раптом бичок заговорив людською мовою:

– Ти мене не прив'язуй, я нікуди від тебе не піду. Я буду тепер твоїм товаришем і другом.

Хлопець дуже здивувався і не прив'язав бичка. Він хотів підперезатися поясом, аж раптом намацав у поясній хустці за спиною щось тверде. Тут тільки хлопець згадав, що в хустці у нього зав'язана перепічка, яку мати дала йому в дорогу. Він так зголоднів, що з жадібністю накинувся на їжу і в одну мить з'їв половину перепічки. Утамувавши трохи голод, він загорнув у хустку другу половину перепічки.

Ніч пройшла спокійно. Вранці бичок прокинувся, встав, виставив уперед передні ноги і, вигнувши спину, солодко потягнувся. Потім хвицнув по черзі задніми ногами і пішов по схилу гори пощипати зеленої травиці. А хлопець, втомлений безперервною погонею, все ще лежав відпочиваючи. Тим часом бичок, насолоджуючись соковитою травою, піднімався вище і вище і, нарешті, зайшов на самісіньку вершину. Подивився він вниз і побачив удалині великий палац, оточений зеленим тінистим садом. Кожного року влітку в цей палац приїздив цар зі своєю сім'єю, відпочивав і розважався полюванням в навколишніх горах. Бичок, пощипуючи травичку, почав спускатися вниз, ішов-ішов – і не помітив, як опинився перед самим палацом.

У царської дочки було сорок рабинь-служниць. Усі вони, молоді, гарні, моторні, пустотливі, прогулювались по алеях тінистого саду. Побачивши бичка, вони вибігли за огорожу, ушіймали його і повели в сад. Там вони покрили йому спину халатом, найжвавіша дівчина сіла на нього верхи і почала поганяти. Бичок переступив з ноги на ногу, нахилив голову, покрутив хвостом – та як помчить з усіх ніг по алеї! Дівчина закричала з переляку, потім заспокоїлась, ухопилась за роги, повернула бичка і поїхала назад уже спокійно. Після неї сіла друга, третя, і всі сідали верхи по черзі і каталися по саду.

Почула царівна шум у саду, визирнула з вікна і розсміялась. Вона довго спозирала забави своїх служниць. Дівчата нарешті побачили царівну, підійшли під вікно і запросили її зійти вниз розважитись.

– Ідіть до нас, сідайте верхи і покатайтесь на бичкові! – говорили дівчата.

Та царівні соромно було сідати верхи на прудкого бичка.

– Катайтесь самі, а я звідси буду дивитись на вас, – сказала вона.

Але дівчата не відступали.

– Ходіть сюди, сідайте, не бійтесь, на ньому дуже зручно сидіти, покатайтесь трохи! – умовляли вони царівну.

Нарешті царівна погодилась:

– Добре, спробую!

Вона зійшла вниз, сіла верхи на бичка і поїхала. Бичок побіг по алеї легкою однохіддю. Добігши до кінця, він обережно повернувся і побіг назад.

Прокатавшись кілька разів по алеї саду, царівна сказала:

– Виявляється, це досить сумирний бичок, сидіти на ньому дуже зручно, однохідь у нього добра, він зовсім не трясє.

Царівні так сподобалось кататися, що вона так і не злізла з бичка і каталась на ньому до самого вечора. Було вже пізно, сонце закотилось, упали сутінки. Підбіг бичок до воріт, відкрив рота, дихнув з усіх сил, задер хвіст, голосно випустив вітер. Дівчата-служниці не встигли озирнутися, як бичок і царівна зникли з очей в густому тумані. Поки вони охали та ахали, бичок стрімко біг, відносячи на собі царську доньку. Діставшись вершини гори, він спустився вниз знайомою стежиною, підбіг до хлопця і сказав:

– Уставай, друже мій, подивись, яку дівчину я тобі привіз!

Хлопець підвівся і допоміг царівні злізти з бичка. Потім постелив свій халат і запросив її сісти. Дівчина так утомилась за день, що, посидівши трохи, задрімала і скоро заснула глибоким сном.

– Слухай, друже мій, – сказав бичок до хлопця, – ти відведи мене за гору і заріж. Коли заріжеш, зарий мої очі в одному місці, а тушу в іншому місці, як можна далі.

Хлопець послухався, відвів бичка за гору і зарізав його. Очі він зарив тут же, на схилі гори, потім узяв на спину його тушу, відніс її подалі в долину і теж зарив. Була вже глибока ніч, коли він, утомлений, повернувся назад. Не роздягаючись, хлопець ліг на голу землю і заснув як убитий. Прокинувшись на світанку, він подивився в той бік, де були зариті очі, і здивувався: там лежали два величезних собаки. Вони охороняли сон юнака і дівчини. Хлопець хотів підійти до них ближче, та тієї миті почувся голос царівни:

– Ах, який прекрасний палац!

Хлопець озирнувся і побачив у долині, на тому самому місці, де він уночі зарив тушу бичка, високий палац, оточений фруктовим садом.

Хлопець і дівчина вирушили до палацу і пройшли через відкриті ворота в сад, а сторожові пси супроводжували їх і залишились біля воріт. Піднявшись нагору по сходах, молоді люди увійшли у внутрішні покої палацу. Довго ходили вони по кімнатах і все дивувались багатому убранству, блиску вишуканої золотої оздобы, гарному розпису стін і стелі. Палац хлопцеві і царівні сподобався, вони поселились у ньому і почали жити разом.

Якось хлопець, узявши з собою обох собак, вирушив на полювання. Спочатку він полював у горах, потім спустився в долину і підійшов до річки. Дивиться – а на березі стоїть Алмауз Кампир. Побачила вона хлопця і кинулась у воду. Хлопець хотів було кинутися за старою, та вона зникла під водою і не показувалась на поверхні. Хлопець повернувся до собак і крикнув:

– Хапайте цю стару! Як тільки схопите її, тримайте міцно, не випускайте!

– Ми виконаємо твій наказ, – відповіли собаки, – негайно кинемося у воду. Тільки ти придивляйся: якщо на воді з'явиться кров, ти не бійся, а, навпаки, радій, значить, усе добре. А якщо з'явиться гній – ну тоді плач, значить, справи кепські.

Собаки стрибнули одна за одною в річку, у те місце, де пірнула стара, і щезли під водою. Довго стояв хлопець на березі, як раптом на поверхні води показався гній. Побачивши гній, хлопець заплакав: «Значить, усе пропало!» – подумав він. Трохи згодом вода в цьому місці забарвилася кров'ю. Хлопець зрадів і перестав плакати.

Аж ось на поверхні води показалася голова одного пса, і відразу ж вплив ще один пес. Міцно вчепившись зубами, вони тягнули за ноги мертву стару. На березі вони кинули її і підбігли до свого господаря. Хлопець був на сьомому небі від радості. Тепер його ворог – зла Алмауз Кампир – більше не могла завдати йому шкоди. Задоволений і веселий, він повернувся в палац. Дивиться – а в палаці у нього гості. Виявляється, цар, розшукуючи свою дочку, випадково заїхав у палац разом зі своєю свитою. На радощах цар наказав влаштувати весільний бенкет. Віддавши свою дочку заміж за молодого чоловіка, цар посадив його на трон і передав у його руки кермо влади. Скоро до хлопця приїхали батько і мати. Вони довго розшукували свого сина і, нарешті, дізнались, що він знаходиться в палаці. Старий і стара були дуже раді, що їхньому синові випало таке щастя, що молода царівна, така красуня, стала їхньою невісткою. Усі вони зажили щасливим життям, досягнувши своїх бажань і мети.

* * *

Злі піски

У давні часи, коли емір бухарський сидів, мов той кліщ, на шиї народу, розповідали, що багато караванників і погоничів верблюдів після довгих поневірянь по Червоних пісках раптом бачили перед собою посеред пустелі арки і будівлі, які піднімалися у вишину і суперничали своєю бірюзою з куполом неба. То – давнє місто Варахша, місто щастя! Та тільки наближався змучений спрагою і спекою мандрівник, як усе щезало – і будинки, і арки, і куполи. Так і блукає по просторах пустелі, наче туманне видіння, дивне місто.

У давнину місто Варахша дійсно було. Стояло воно подібно до острова посеред хвиль піщаного моря. Стіни міста були складені з рожевого мармуру, вежі – із золота, дахи будинків – із срібла. На березі водойми сяяв коштовними каменями срібний палац. У ньому жив великий правитель країни – шах Наджмеддін. Навколо міста на десять бухарських фарсангів тягнулися сади, виноградники, гаї та поля. У повноводих ариках дзюрчали прохолодні струмені. Згиналися гілки дерев під вагою плодів граната, інжиру, персиків. Нічого не боялися жителі міста за своїми мармуровими стінами і навіть не дивилися на червоні піщані пагорби, які грізно насувалися на поля і сади.

Всемогутній Наджмеддін був молодий і легковажний. Він не думав про справи держави і свого міста. Понад усе він любив вино і жінок, полювання і війну.

Поїхав якось шах Наджмеддін на полювання. Раптом із заростів саксаулу вискочив величезний тигр і повалив Наджмеддіна разом з конем. Тут і кінець прийшов би шахові, аж просвистіла стріла і вразила хижака на смерть! Підвівся шах Наджмеддін, струсив одяг і бачить: стоїть юнак з луком у руках. Простягнув йому руку шах Наджмеддін і запитав:

– Як тебе звати?

– Захід.

– Врятував ти мене від вірної загибелі. Тепер ти, Західе, будеш мені братом.

Привіз шах Наджмеддін юнака до палацу, зібрав усіх своїх придворних радників і візирів і оголосив їм:

– Усі ви боягузи і дурні! Коли тигр терзав мене, де були ви? Геть забирайтеся з палацу! Тепер радником і візиром буде названий брат мій Захід.

Як сказав шах Наджмеддін, так і сталося. Зробився юнак Захід візиром.

Шах Наджмеддін задовольняв себе забавами, а його візир Захід правив містом Варахша.

Прославився швидко візир Захід своїм надзвичайним розумом. З усіх кінців світу з'їжджалися до нього мудреці за порадами, і усіх вражав він розумними промовами. Не відпускав шах Наджмеддін від себе Західа ні на крок і радився з ним у всіх справах.

Сказав одного разу візир Захід шахові Наджмеддіну мудре слово:

– Злі піски нашлють на місто страшні біди! З кожним днем засипають вони все більше полів і садів. Заборони, правителю, рубати дерева в садах і в степу.

Здивувався шах, та послухався свого візира, оголосив, що кожного, хто зрубає хоч маленьке дерево, буде страчено.

Почав заперечувати візир Захід проти страт, та шах Наджмеддін наказав:

– Повеління моє остаточне!

Почали хапати і страчувати тепер кожного, хто пішов у зарості взяти хоч трохи дров для домашнього вогнища. Збурився народ проти візира, бо знали всі, що шах і пальцем не ворухне без його поради.

Сталося так, що шах Наджмеддін полював у тому самому місці, де колись його ледве не розірвав тигр.

Бачить шах – іде красуня. Коси у неї кольору ночі, мов змії, очі яскравіші від вечірньої зірки, щоки – ніжніші від персика, вії наче стріли. Була дівчина дика і струнка, подібна до степової газелі-джейрана.

Наказав шах схопити дівчину і привезти її до палацу. Побачив її візир Захід, зблід.

– Великий шах, я знаю дівчину, звать її Джаміля, вона моя наречена. Віддай її мені.

Та шах Наджмеддін тільки посміявся над словами візира. Того ж вечора було влаштоване пишне весілля. Джаміля стала дружиною шаха, а щоб візир утішився, одружив його шах на красуні з Бухари.

До нестями кохав шах Наджмеддін свою нову дружину, дарував їй пишний одяг, обсилав з ніг до голови коштовностями.

– Чи любиш ти мене? – запитував він її.

Та Джаміля мовчала. Вона любила лиш степ і свободу.

Незабаром у дружини шаха народилася донька Гульчехра, і хоч у давні часи народження доньки нічого не передвіщало жінці, окрім гніву чоловіка, та шах іще сильніше полюбив свою дружину Джамілю.

Тільки ще більше засумувала вона і все співала журливі, як пустеля, пісні та нишком позирала на візира Західа.

А у дружини візира народився син Шакір.

Не хотіла дивитися Джаміля на свою доню від нелюбого чоловіка. Не хотів навіть поглянути візир Захід на свого сина від нелюбої дружини.

Одного дня гаремні євнухи доповіли шахові, що дружина його Джаміля зникла. Ніде не могли знайти і візира Західа.

Почорнів від злості шах Наджмеддін, скликав він слуг і воїнів і кинувся в погоню. Далеко від міста втікачів схопили. Не пам'ятаючи себе від гніву, шах убив свою дружину, а візира кинув у темницю.

Йшли роки, і довелося шахові Наджмеддіну згадати про свого мудрого радника Західа. Він сам вивів його за руку з темниці і піднявся з ним на найвищу вежу, яка тільки була в місті Варахша.

– Дивись, Західе, – показав шах Наджмеддін навколо, – твої слова збуваються. Злі піски пожирають наше місто Варахшу. Забув я твої поради. Ніхто не слідкував за тим, щоб берегли дерева.

Поглянув Захід і застогнав від горя. Червона п'ятьма огорнула пеленою місто, гори піску підступили впритул до стін. Ось-ось піщані потоки потечуть через ворота вулицями міста. Навіть листя небагатьох уцілілих дерев і те стало червоним.

І сказав тоді Захід:

– Шах, ти відібрав у мене кохану, ти кинув мене в темницю, ти відібрав у мене юність, і тепер ти вимагаєш моїх порад?

Почав просити його шах:

– Я тебе зроблю знову візиром, ти будеш правителем міста, я дам тобі багатство.

– Навіщо мені все це?! Дивись, я став старим і сивим.

Молив, просив шах Наджмеддін Західа дати пораду, як врятувати місто від загибелі, але той був невмолимий.

Сталося так, що дочка шаха і Джамілі, юна Гульчехра, прийшла у той час на вежу. Дивна краса її вразила Західа, пристрасть охопила його, і він сказав:

– Добре, я виконаю твоє прохання, шах, якщо ти віддаси мені Гульчехру. Донька схожа на матір, як одна краплина роси на іншу. Гульчехра стане мені доброю дружиною, вона буде співати мені пісні, і я буду насолоджуватися нею у своїй самотній старості. Ти знаєш, я нікого і ніколи не любив, окрім Джамілі, і ось кохання знову прийшло до мене.

– Ні! – люто вигукнув шах. – Хіба я можу віддати найкращу перлину своєї скарбниці, найкращу троянду мого квітника, улюблену доньку тобі!

Та не прогнав шах за зухвалість Західа, а призначив його знову візиром. Кожного дня він просив-молив його дати пораду, як врятувати місто від піску, та Захід стояв на своєму, серце його стало жорстоким. Забув він про все і думав день і ніч тільки про прекрасну Гульчехру.

А син Західа – Шакір – жив усі ті роки в палаці і став дорослим прекрасним юнаком. Вже давно таємно зітхав він, дивлячись на Гульчахру. Він ніколи не бачив таких красивих дівчат, як вона, а Гульчахра не бачила юнаків таких прекрасних, як Шакір.

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.